

ปัจจัยที่มีผลต่อพฤติกรรมการกลั่นแกล้งบนโลกไซเบอร์

กรณีศึกษา นิสิตมหาวิทยาลัยบูรพา

Factors Affecting Cyberbullying Behavior: A Case Study of Students at Burapha University

บุษราคัม ชัชวาลชาวนกกิจ (Busarakum Chatchavanchanchanakij)¹

ชีระ กุลสวัสดิ์ (Teera Kulsawat)²

ภัสนันท์ พ่วงเถื่อน (Passanan Phuangthuean)³

¹นิสิตหลักสูตรรัฐศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารงานยุติธรรมและสังคม

คณะรัฐศาสตร์และนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา

Student, Master of Political Science Program in Justice and Social Administration

²ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร., คณะรัฐศาสตร์และนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา, ผู้มีส่วนสำคัญทางปัญญา

Asst. Prof. Dr., Faculty of Political Science and Law, Burapha University, Essentially Intellectual

Contributor

³ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร., คณะรัฐศาสตร์และนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา, ผู้ประพันธ์บรรณกิจ

Asst. Prof. Dr., Faculty of Political Science and Law, Burapha University, Corresponding Author

Received: 16 August 2023

Revised: 30 August 2023

Accepted: 8 September 2023

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ (1) เพื่อศึกษาพฤติกรรมการกลั่นแกล้งบนโลกไซเบอร์ของนิสิตระดับปริญญาตรี มหาวิทยาลัยบูรพา (2) เพื่อศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อพฤติกรรมการกลั่นแกล้งบนโลกไซเบอร์ มหาวิทยาลัยบูรพา โดยกลุ่มตัวอย่างคือ นิสิตปริญญาตรี มหาวิทยาลัยบูรพา วิทยาเขตบางแสน จำนวน 400 คน

โดยผลการวิจัยพบว่า นิสิตระดับปริญญาตรี มหาวิทยาลัยบูรพา มีระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับพฤติกรรมการกลั่นแกล้งบนโลกไซเบอร์โดยภาพรวม อยู่ในระดับน้อยที่สุด ผลการตรวจสอบความสอดคล้องของโมเดลความสัมพันธ์เชิงสาเหตุของปัจจัยที่มีผลต่อพฤติกรรมการกลั่นแกล้งบนโลกไซเบอร์ กรณีศึกษานิสิต มหาวิทยาลัยบูรพา กับข้อมูลเชิงประจักษ์ โมเดลมีความสอดคล้องกับข้อมูล

เชิงประจักษ์อยู่ในเกณฑ์ดี ผลการวิเคราะห์ สรุปได้ว่า ความตั้งใจในการกลั่นแกล้งทางไซเบอร์มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมการกลั่นแกล้งทางไซเบอร์ และเจตคติต่อการกลั่นแกล้งทางไซเบอร์และการคล้อยตามกลุ่มอ้างอิงมีอิทธิพลทางอ้อมต่อพฤติกรรมการกลั่นแกล้งทางไซเบอร์ผ่านตัวแปรความตั้งใจ

คำสำคัญ: การกลั่นแกล้งบนโลกไซเบอร์, เจตคติต่อพฤติกรรม, พฤติกรรมและปัจจัยที่ส่งผลต่อการกลั่นแกล้งบนโลกไซเบอร์

Abstract

This research aims to (1) Examine the cyberbullying behavior of undergraduate students at Burapha University and (2) Investigate the factors influencing the cyberbullying behavior of Burapha University students. The sample group consists of 400 undergraduate students from the Bangsaen campus of Burapha University.

The results of the research found that, on average, the undergraduate students of Burapha University have a very low level of opinion regarding cyberbullying behaviors. The consistency check of the causative relationship model of factors affecting cyberbullying behavior, in the case study of Burapha University students with empirical data, shows that the model aligns well with the empirical data. The analysis concludes that the intention to cyberbully has a significant influence on the behavior of cyberbullying. Additionally, attitudes towards cyberbullying and the tendency to conform to a reference group indirectly influence cyberbullying behavior through the variable of intention.

Keywords: Cyberbullying, Attitudes Toward Behaviors, Behaviors and Factors of Cyberbullying

บทนำ

ปัจจุบันความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารได้เข้ามามีบทบาทในชีวิตประจำวันของมนุษย์ในหลายด้าน และยังอินเทอร์เน็ตมีการขยายแพลตฟอร์มคู่นานสำหรับการสื่อสาร การแลกเปลี่ยนข้อมูล และสินค้า เช่น ด้านการติดต่อสื่อสาร ด้านการแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสาร ด้านการซื้อขายแลกเปลี่ยนสินค้าและบริการ โดยอินเทอร์เน็ตกลายเป็นช่องทางพื้นฐานในการสื่อสารในสังคม

สิ่งที่มีอิทธิพลต่อคนไทยหรือคนทั่วโลกหนีไม่พ้นการใช้อินเทอร์เน็ต ที่นับวันก็ยิ่งแพร่กระจายไปอยู่ในทุกที่ของคนในสังคม ซึ่งสำนักงานพัฒนาธุรกรรมทางอิเล็กทรอนิกส์ (สพธอ.) หรือ ETDA กระทรวงดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคมเผยแพร่ผลการสำรวจพฤติกรรมผู้ใช้อินเทอร์เน็ตในประเทศไทย ปี 2564

พบว่า สถานการณ์โควิด-19 ทำให้ปีนี้เป็นปีแรกที่ กลุ่ม Gen Z (อายุน้อยกว่า 21 ปี) ทบสถิติใช้งานอินเทอร์เน็ตมากที่สุด เฉลี่ยวันละ 12 ชั่วโมง 5 นาที ขณะที่กลุ่ม Gen Y (อายุ 21-40 ปี) ที่ใช้อินเทอร์เน็ตสูงที่สุด ซึ่งในปี Gen Y ใช้อินเทอร์เน็ต เฉลี่ยวันละ 11 ชั่วโมง 52 นาที ส่วน Gen X (อายุ 41-56 ปี) ใช้อินเทอร์เน็ตวันละ 9 ชั่วโมง 12 นาที และ Baby Boomer (อายุ 57-75 ปี) ใช้น้อยที่สุด เฉลี่ยวันละ 6 ชั่วโมง 21 นาที ตามลำดับ สำหรับกิจกรรมออนไลน์ที่กลุ่ม Gen Z ใช้เวลากับอินเทอร์เน็ตมากที่สุด คือ เรียนออนไลน์ เฉลี่ยวันละ 5 ชั่วโมง 23 นาที รองลงมาคือ ดูรายการโทรทัศน์ ดูคลิป ดูหนัง ฟังเพลงออนไลน์ เฉลี่ยวันละ 4 ชั่วโมง 11 นาที และติดต่อสื่อสารออนไลน์ เฉลี่ยวันละ 3 ชั่วโมง 39 นาที ตามลำดับ และกิจกรรมออนไลน์ที่มีการทำมากที่สุด 3 อันดับแรก คือ การติดต่อสื่อสาร สูงถึง 77.0% เหตุเพราะช่วงที่ผ่านมาหลายบริษัทหรือหลายองค์กรต่างมีมาตรการให้พนักงานทำงานที่บ้าน (Work From Home) และเรียนออนไลน์เกือบ 100% จึงทำให้การสื่อสารอยู่แต่ในรูปแบบออนไลน์ รองลงมาคือ กิจกรรมดูรายการ โทรทัศน์ ดูคลิป ดูหนัง ฟังเพลงออนไลน์ 62.4% และเพื่อค้นหาข้อมูลออนไลน์ 60.1% (ETDA, 2564)

สังคมออนไลน์หรือการใช้อินเทอร์เน็ตนั้นเปรียบเสมือนดาบสองคม โดยอาจกล่าวได้ว่าการใช้อินเทอร์เน็ตนั้นสามารถเกิดได้ทั้งผลดีและผลเสียต่อผู้ใช้งาน นอกจากความสะดวกรวดเร็วและสะดวกสบายในการติดต่อสื่อสาร ยังสามารถนำพาปัญหาความรุนแรงหรือความเสียหายมาให้แก่ผู้ใช้ได้มากกว่าที่เคยเจอในโลกแห่งความเป็นจริง ทุกคนนั้นมีสิทธิที่จะตกเป็นเหยื่ออาชญากรรมต่าง ๆ ในโลกอินเทอร์เน็ตได้ตลอดเวลา (Shinal, 2017) ซึ่งกล่าวได้ว่า อาชญากรรมหรือพฤติกรรมเบี่ยงเบนต่าง ๆ ที่มีอยู่แล้วในชีวิตจริง เช่น การล่อลวง การค้าทอ การประจาน เมื่อถูกย้ายเข้าไปอยู่ในโลกอินเทอร์เน็ต ผลของการกระทำดังกล่าวที่เกิดขึ้นตามมาจะแตกต่างกันออกไปจากผลลัพธ์ที่เกิดในโลกความจริง พฤติกรรมหรือการกระทำที่สร้างความเสียหายให้แก่ผู้อื่นในลักษณะนี้เรียกเป็นภาษาสากลว่า “Cyber Bullying” หรือ “การรังแกกันบนโลกไซเบอร์” (กชพรรณ มณีภาค และ อุณิษา เลิศโตมรสกุล, 2562) การกลั่นแกล้งบนอินเทอร์เน็ตก็เหมือนกับการกลั่นแกล้งแบบดั้งเดิม (Dehue, Bolman and Völlink, 2008) ด้วยการใช้อุปกรณ์ดิจิทัล ที่สามารถเกิดขึ้นได้บนอุปกรณ์ดิจิทัล เช่น โทรศัพท์มือถือ คอมพิวเตอร์ และแท็บเล็ต การกลั่นแกล้งบนโลกไซเบอร์สามารถเกิดขึ้นได้ทาง SMS ข้อความ แอป เกม หรือบนโลกออนไลน์โซเชียลมีเดีย ซึ่งผู้คนสามารถดู เข้าร่วม หรือแชร์เนื้อหาได้ การกลั่นแกล้งทางอินเทอร์เน็ตรวมถึงการส่ง โพสต์ หรือแชร์เนื้อหาเชิงลบ เป็นอันตราย เป็นเท็จ หรือมีความหมายเกี่ยวกับบุคคลอื่น อาจรวมถึงการแบ่งปันข้อมูลส่วนบุคคลหรือข้อมูลส่วนตัวเกี่ยวกับบุคคลอื่นที่ก่อให้เกิดความอับอาย การกลั่นแกล้งทางอินเทอร์เน็ตบางอย่างอาจเข้าไปสู่พฤติกรรมที่ผิดกฎหมายหรือทางอาญา Cyberbullying เป็นพฤติกรรมซ้ำแล้วซ้ำเล่ามุ่งเป้าไปที่การทำให้หวาดกลัว โกรธเคือง หรือทำให้ผู้ที่ตกเป็นเป้าหมายอับอาย และมีงานวิจัยที่แสดงให้เห็นถึงการถูกกลั่นแกล้งหรือถูกรังแกบนโลกไซเบอร์ท้ายสุดแล้วจะนำไปสู่ปัญหาร้ายแรงทางด้านร่างกาย จิตใจ และสังคม เช่น ภาวะซึมเศร้า หรือ ความเครียด โดยมีรายงานว่าเด็กที่มีอาการซึมเศร้ามีประสบการณ์ความเครียดทางอารมณ์มากขึ้นกว่าเด็กที่มีสภาวะปกติ

ปัจจุบันการใช้พื้นที่ไซเบอร์ในการกระทำในลักษณะการกลั่นแกล้งหรือรังแกผู้อื่น โดยมีเจตนาที่จะสร้างความทุกข์ หรือการทำร้ายความรู้สึกผู้อื่นนั้นมีปริมาณมากขึ้นทั่วโลก ปรากฏการณ์การเกิดการกลั่นแกล้งบนโลกไซเบอร์จากทั่วทุกมุม โลกนั้นกลายเป็นเรื่องด่วนที่ทุกฝ่ายมีความจำเป็นต้องเข้าไปจัดการดูแล เพราะปัญหาดังกล่าวนั้นได้คร่าชีวิตเด็กและวัยรุ่นทั่วโลกไปแล้วมากมาย (Dehue, Bolman and Völlink, 2008) การเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมอันเนื่องมาจากผลกระทบของการกลั่นแกล้งทางอินเทอร์เน็ต ซึ่งการเปลี่ยนแปลงอาจไม่ชัดเจนในตอนแรก แต่เมื่อเวลาผ่านไป จะสามารถสังเกตเห็นการเปลี่ยนแปลงทางพฤติกรรมอย่างน้อยหนึ่งอย่าง ดังต่อไปนี้ที่อาจเป็นตัวบ่งชี้ที่ชัดเจนว่าการกลั่นแกล้งทางอินเทอร์เน็ต ได้แก่ พฤติกรรมทางสังคมที่ลดลง หลีกเลี้ยงเพื่อนหรือกิจกรรมทางสังคม การกักตัวเองอยู่ในห้องมากกว่าปกติ กลายเป็นคนที่เงียบมากขึ้นหรือถอยห่างจากสังคม ซึ่งพบว่ายากที่จะมีสมาธิกับการเรียนจึงทำให้เกรดตกหมดความสนใจในกิจกรรมที่ปกติได้ทำ มีอารมณ์โกรธเมื่อดูโทรศัพท์ หรือคอมพิวเตอร์ เริ่มคิดที่จะใช้สารเสพติดหรือดื่มแอลกอฮอล์ แต่ก็มึนงานวิจัยที่สรุปว่าผู้ที่ตกเป็นเหยื่อของการกลั่นแกล้งบนโลกไซเบอร์นั้นมีแนวโน้มความคิดที่จะพยายามฆ่าตัวตาย หรือมีส่วนในการทำร้ายตัวเองเป็นสองเท่า นอกจากนี้ สถิติล่าสุดเปิดเผยว่า 59% ของวัยรุ่นในสหรัฐฯ ถูกรังแกหรือล่วงละเมิดทางออนไลน์ และกว่า 90% เชื่อว่านี่เป็นปัญหาใหญ่สำหรับผู้ที่มียุเท่ากัน ผลกระทบของการกลั่นแกล้งในโลกไซเบอร์ยังรวมถึงปัญหาสุขภาพจิต ความเครียดและความวิตกกังวลที่เพิ่มขึ้น ภาวะซึมเศร้า การแสดงความรุนแรง และความนับถือตนเองต่ำ การกลั่นแกล้งบนโลกไซเบอร์อาจส่งผลให้เกิดผลกระทบทางอารมณ์ที่ยาวนาน แม้ว่ากรกลั่นแกล้งจะหยุดลง

ส่วนในประเทศไทยจากการศึกษาของ วิมลทิพย์ มุสิกพันธ์ และศิวพร ปกป้อง (2553) ได้สำรวจพฤติกรรมการข่มเหงรังแกในพื้นที่ไซเบอร์ของวัยรุ่นในเขตกรุงเทพมหานคร พบว่าร้อยละ 43.9 ของกลุ่มตัวอย่างยอมรับว่าเคยถูกรังแกในพื้นที่ไซเบอร์ ซึ่งการรังแกที่ถูกกระทำบ่อยที่สุดคือ การถูกนิทา การด่าทอกันผ่านพื้นที่ไซเบอร์ในรูปแบบต่าง ๆ

ตามสถิติที่สำนักงานพัฒนาธุรกรรมทางอินเทอร์เน็ต (สพธอ.) หรือ ETDA ได้เผยแพร่ผลการสำรวจว่าปี 2564 เป็นปีที่กลุ่ม Gen Y (อายุ 21-40 ปี) ใช้อินเทอร์เน็ตมากที่สุดเป็นอันดับที่สอง รองจากกลุ่ม Gen Z (อายุน้อยกว่า 21 ปี) ดังนั้นการศึกษาค้นคว้าจึงเลือกศึกษานิสิตระดับปริญญาตรี มหาวิทยาลัยบูรพาเพราะมหาวิทยาลัยเป็นสังคมที่รวมประชากรในช่วง Gen Y ไว้มากที่สุด ดังนั้นผู้วิจัยจึงมีวัตถุประสงค์ที่จะศึกษาพฤติกรรมการกลั่นแกล้งบนโลกไซเบอร์ รวมถึงศึกษาปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่อกรกลั่นแกล้งบนโลกไซเบอร์ของนิสิต มหาวิทยาลัยบูรพา

วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษาพฤติกรรมการกลั่นแกล้งบนโลกไซเบอร์ของนิสิตระดับปริญญาตรี มหาวิทยาลัยบูรพา
2. เพื่อศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อพฤติกรรมการกลั่นแกล้งบนโลกไซเบอร์ มหาวิทยาลัยบูรพา

ทบทวนวรรณกรรม

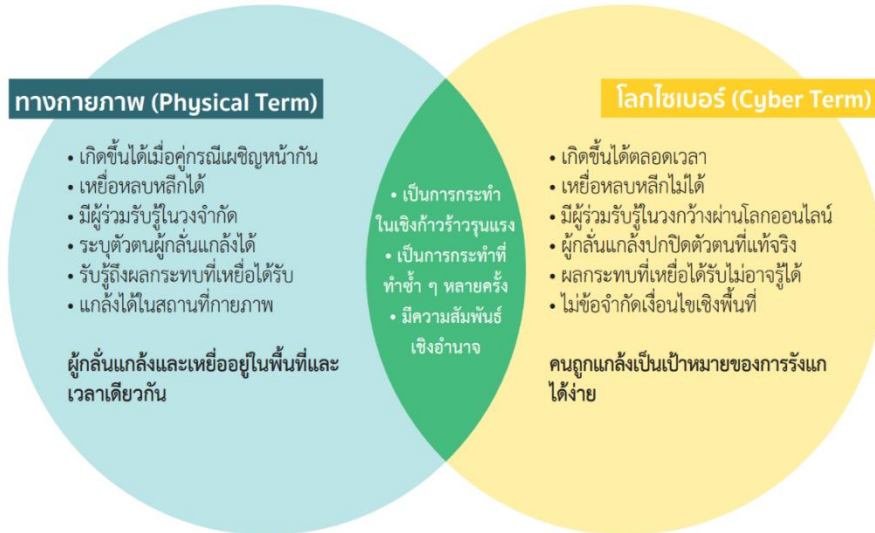
แนวคิดเกี่ยวกับการรังแกกันในโลกไซเบอร์ (Cyberbullying)

“Cyberbullying” หรือ “การรังแกกันในโลกไซเบอร์” คือการรังแกผู้อื่นผ่านทางโลกออนไลน์ โดยการรังแกในที่นี้หมายถึง การด่าทอ, กล่าวหา, ใช้ถ้อยคำเสียดสี ต่อว่าผู้อื่น โดยเป็นการกลั่นแกล้งที่เจาะจงบุคคลเป้าหมาย และมีแนวโน้มว่าจะเป็นการรังแกที่ต่อเนื่อง สาเหตุของการเกิด Cyberbullying เกือบทั้งหมด มักเริ่มก่อตัวจากความขัดแย้ง ความเห็นต่าง หรือมีกรณีพิพาทระหว่าง 2 คน ลูกถามจนเป็นชนวนของการกลั่นแกล้งกันในโลกออนไลน์ นอกจากนี้ผู้คนยังเข้าใจว่าโซเชียลมีเดียคือพื้นที่ส่วนตัวสามารถใช้ระบายความรู้สึกได้ ถ้อยคำที่ใช้โพสต์จึงออกแนวจนรุนแรง โพสต์เสียดสี หรือสร้างความเสียหายให้อีกฝ่ายและแสดงอารมณ์แค้นออกมาได้อย่างเต็มที่โดยไม่ต้องเกรงใจ

การรังแกกันในโลกไซเบอร์ หมายถึง การรังแก และคุกคามผ่านอุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์ เช่น อีเมล โทรศัพท์มือถือข้อความโต้ตอบแบบทันที (Instant Messaging: IM) ข้อความสั้น (Short Message Service: SMS) บล็อก (Blog) และเว็บไซต์ (Website) ซึ่งทำให้เกิดอาชญากรรมคอมพิวเตอร์ได้ การรังแกกันในโลกไซเบอร์เป็นการกระทำ โดยเจตนา และนำไปสู่ความตึงเครียดทางอารมณ์ ทำให้เกิดความทุกข์อย่างซ้ำ ๆ การรังแกกันบนโลกไซเบอร์ อาจรวมถึงการคุกคาม และกล่าวถึงเรื่องทางเพศ การใช้คำพูดที่รุนแรง การดูถูกดูแคลน รวมทั้งการส่งอีเมล ไปรบกวนผู้อื่นที่ไม่ต้องการติดต่อกับผู้ส่ง (กชพรรณ มณีภาค และ อุณิษา เลิศโตมรสกุล, 2562)

การกลั่นแกล้งบนโลกไซเบอร์คือ การกลั่นแกล้ง รังแก หรือคุกคามโดยเจตนาผ่านสื่อดิจิทัลหรือสื่อออนไลน์ เช่น โทรศัพท์มือถือ คอมพิวเตอร์ และแท็บเล็ต ผู้ที่กลั่นแกล้งจะส่งข้อความหรือรูปภาพผ่าน SMS, กล่องข้อความ และแอปพลิเคชัน หรือส่งผ่านออนไลน์ในโซเชียลมีเดีย, กระดานสนทนา หรือเกมออนไลน์ที่ผู้ใช้สามารถเปิดดู มีส่วนร่วมหรือแบ่งปันเนื้อหาได้ การกลั่นแกล้งลักษณะนี้มักกระทำซ้ำ ๆ ไปยังเหยื่อหรือผู้ที่ถูกกลั่นแกล้ง โดยผู้รังแกจะเปิดเผย หรือปิดบังตัวตนก็ได้ วิธีการคือ ส่ง โพสต์ หรือแชร์ ข้อมูลด้านลบ เป็นเท็จ หยาดคาย และทำร้ายจิตใจผู้อื่น บางกรณีการกลั่นแกล้งบนโลกไซเบอร์อาจรวมถึงการแชร์ข้อมูลส่วนตัวของผู้อื่น โดยมีเจตนาเพื่อที่จะทำให้เจ้าตัวอับอายหรือทำลายชื่อเสียง บางครั้งการกลั่นแกล้งบนโลกไซเบอร์เลยไปถึงระดับที่ผิดกฎหมายหรือเป็นอาชญากรรมได้ ประการสำคัญ การปฏิบัติต่อผู้อื่นโดยไม่เจตนา หรือไม่สุภาพ เพียงครั้งเดียว ไม่อาจถือว่าเป็นการกลั่นแกล้งได้ คุณลักษณะประการ

สำคัญของการกลั่นแกล้งบนโลกไซเบอร์คือ เป็นการกระทำที่จงใจ และกระทำต่อผู้ถูกกระทำซ้ำ ๆ หลายครั้ง (สสส., 2563)

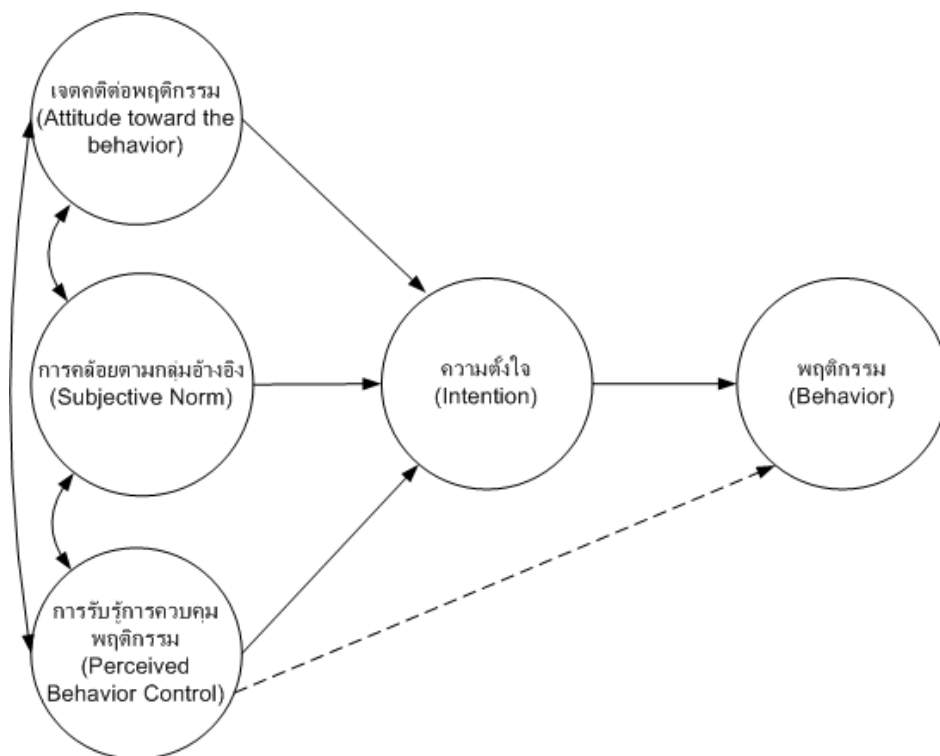

ภาพที่ 1 ภาพแสดงการเปรียบเทียบระหว่างการกลั่นแกล้งบนโลกไซเบอร์กับการกลั่นแกล้งทางกายภาพ
ที่มา : (สสส., 2563)

แนวคิดทฤษฎีพฤติกรรมตามแผน (Theory of Planned Behavior : TPB)

ทฤษฎีพฤติกรรมตามแผน (Theory Of Planned Behavior : TPB) (Ajzen, 1991) เป็นทฤษฎีทางจิตวิทยาสังคม (Social Psychology) ที่ได้พัฒนามาจากทฤษฎีการกระทำด้วยเหตุผล (Theory of Reasoned Action: TRA) ของ Fishbein and Ajzen (1975) เพื่อแก้ไขในเรื่องข้อจำกัดในด้านพฤติกรรมของบุคคลที่มีเจตนาในการควบคุมพฤติกรรมซึ่งไม่ได้กล่าวถึงในทฤษฎีการกระทำด้วยเหตุผล หรือ TRA (พนม ภูณาวงค์ และ ภาคย์ ชูชื่น, 2557)

ทฤษฎีพฤติกรรมตามแผนอธิบายได้ว่า พฤติกรรม (Behavior หรือ B) ส่วนมากของบุคคลอยู่ภายใต้การควบคุมของเจตนา (Intention) เชิงพฤติกรรม (Behavioral Intention หรือ I) หรือเรียกสั้น ๆ ว่า เจตนาเชิงพฤติกรรม (I) ของบุคคลที่จะทำหรือไม่ทำพฤติกรรมนั้น ๆ ซึ่งเจตนาเชิงพฤติกรรม (Behavioral Intention หรือ I) ได้รับอิทธิพลจากเจตคติต่อพฤติกรรม (Attitude to ward the Behavior หรือ AB) การคล้อยตามกลุ่มอ้างอิง (Subjective Norm หรือ SN) และการรับรู้ความสามารถในการควบคุมพฤติกรรม (Perceived Behavioral Control หรือ PBC)

ภาพที่ 2 ทฤษฎีพฤติกรรมตามแบบแผน (Theory of Planned Behavior: TPB)

กรอบแนวคิดในการวิจัย

ผู้วิจัยได้นำทฤษฎีพฤติกรรมตามแบบแผน มาประยุกต์เป็นกรอบแนวคิดในการวิจัย

ภาพที่ 3 กรอบแนวคิดในการวิจัย

สมมติฐานการวิจัย

โมเดลพฤติกรรมกรรมการกลั่นแกล้งทางไซเบอร์ที่พัฒนาขึ้นมีความสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่อง “ปัจจัยที่มีผลต่อพฤติกรรมกรรมการกลั่นแกล้งบนโลกไซเบอร์ กรณีศึกษานิสิตมหาวิทยาลัยบูรพา” เป็นรูปแบบการวิจัย ใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) ผู้วิจัยได้กำหนดหัวข้อในการดำเนินการตามแนวทางของระเบียบวิธีการวิจัยไว้ดังนี้

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

จากข้อมูลนิสิต มหาวิทยาลัยบูรพา มีนิสิตระดับปริญญาตรี ทั้งหมดจำนวน 23,953 คน การกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่าง โดยวิธีการคำนวณขนาดกลุ่มตัวอย่างของ Yamane (1967) ได้ขนาดตัวอย่างจำนวน 393 คน ผู้วิจัยดำเนินการเก็บรวบรวมกลุ่มตัวอย่างจำนวน 400 คน โดยจำแนกตามกลุ่มกลุ่มวิทยาศาสตร์สุขภาพ กลุ่มวิทยาศาสตร์เทคโนโลยี และกลุ่มมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บข้อมูล

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้เป็นแบบสอบถาม (Questionnaires) ที่ผู้ศึกษาสร้างขึ้นจากการศึกษาแนวคิดจากทฤษฎีเอกสารต่าง ๆ ตลอดจนงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง และได้นำเครื่องมือวัดที่นักวิชาการได้สร้างขึ้นไว้แล้วมาปรับปรุงและพัฒนาเพิ่มเติม การหาคุณภาพของเครื่องมือ การตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหา โดยการประเมินค่าความตรงตามเนื้อหา (Content Validity) ใช้การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณ โดยใช้ค่าดัชนีความสอดคล้องระหว่างข้อคำถามกับนิยามเชิงปฏิบัติการ (Item-Objective Congruence: IOC) จากการประเมินของผู้เชี่ยวชาญในการทำวิจัยทางด้านองค์การและการจัดการจำนวน 3 ท่าน วิเคราะห์ดัชนีความสอดคล้อง (IOC) ในทุกข้อคำถามนั้น และเลือกข้อคำถามที่มีค่า IOC ตั้งแต่ 0.50 - 1.00 (วรณีแกมเกตุ, 2551)

นำข้อคำถามที่ผ่านการประเมินความตรงตามเนื้อหาแล้วไปหาความเชื่อมั่น (Reliability) โดยทดสอบกับผู้ปฏิบัติงานในเทศบาลนครที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 30 คน ทำการหาค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถามทั้งฉบับ ด้วยวิธีการของครอนบาคโดยการหาค่าสัมประสิทธิ์แอลฟา (α -Coefficient) ได้ผลการทดสอบเท่ากับ .89 ซึ่งค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาไม่ต่ำกว่า .70 นำแบบสอบถามนี้ไปใช้ได้ (ชไมพร กาญจนกิจสกุล, 2555)

วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล

การวิจัยครั้งนี้ใช้วิธีการเก็บรวบรวมผ่าน Google Form โดยเก็บแบบสอบถามกับนิสิต ระดับปริญญาตรี มหาวิทยาลัยบูรพา โดยผู้วิจัยจะดำเนินการส่งแบบสอบถามออนไลน์ไปให้นิสิตในการทำ

บุษราคัม ชัชวาลชาญชนกิจ ชีระ กุลสวัสดิ์ และภัสรินทร์ พ่วงเถื่อน

แบบสอบถาม เมื่อได้ข้อมูลจากแบบสอบถามแล้วผู้วิจัยจะทำการตรวจสอบความเรียบร้อยของแบบสอบถามและทำการนำข้อมูลคำตอบดังกล่าวไปวิเคราะห์ข้อมูลขั้นตอนเชิงปริมาณต่อไป

การวิเคราะห์ข้อมูล

1. วิเคราะห์ข้อมูลเบื้องต้นโดยใช้สถิติพื้นฐาน ในการพรรณนาความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน
2. ทดสอบโมเดลตามกรอบแนวความคิดในการวิจัยโดยการวิเคราะห์สมการโครงสร้าง กับกลุ่มตัวอย่าง

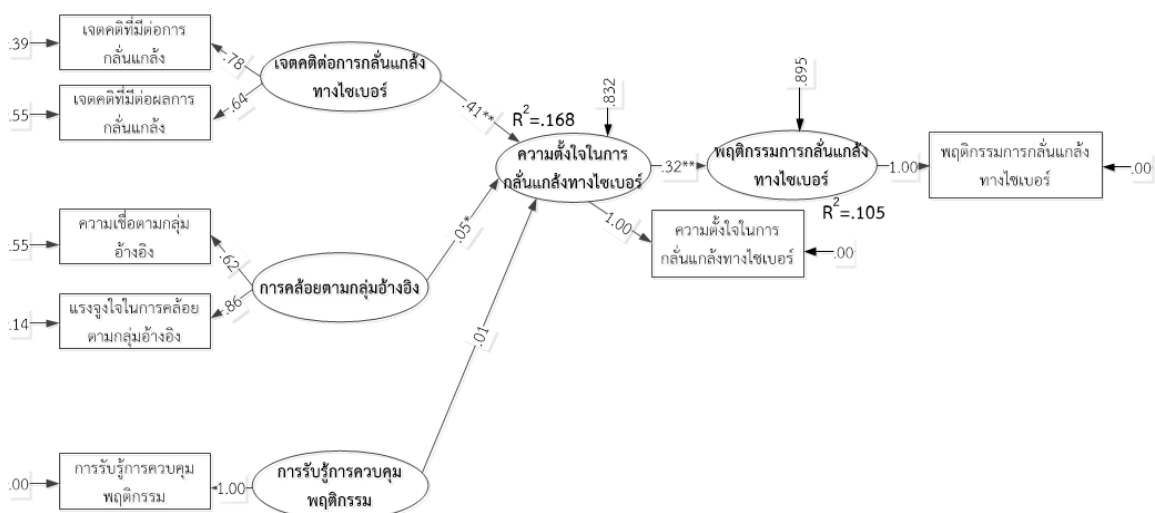
ผลการวิจัย

ผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 ศึกษาพฤติกรรมการกลั่นแกล้งบนโลกไซเบอร์ของนิสิตระดับปริญญาตรี มหาวิทยาลัยบูรพา ผลการวิเคราะห์ข้อมูล พบว่า นิสิตระดับปริญญาตรี มหาวิทยาลัยบูรพา มีระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับพฤติกรรมการกลั่นแกล้งบนโลกไซเบอร์โดยภาพรวมอยู่ในระดับน้อยที่สุด

ผลการศึกษาตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 2 เพื่อศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อพฤติกรรมการกลั่นแกล้งบนโลกไซเบอร์ มหาวิทยาลัยบูรพา ผลการวิเคราะห์ข้อมูลด้วยวิธีวิเคราะห์โมเดลสมการโครงสร้าง มีผลการศึกษาดังนี้

ผลการวิเคราะห์เพื่อตรวจสอบความสอดคล้องของโมเดลตามสมมติฐาน

ผลการวิเคราะห์โมเดลตามสมมติฐาน โมเดลพฤติกรรมการกลั่นแกล้งทางไซเบอร์ที่พัฒนาขึ้นมีความสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์ ผลการทดสอบมีดังนี้

$\chi^2=80.55, df=5, P=.000, CFI=0.930, GFI=.945, AGFI=.695, RMSEA=.195, SRMR=.112$

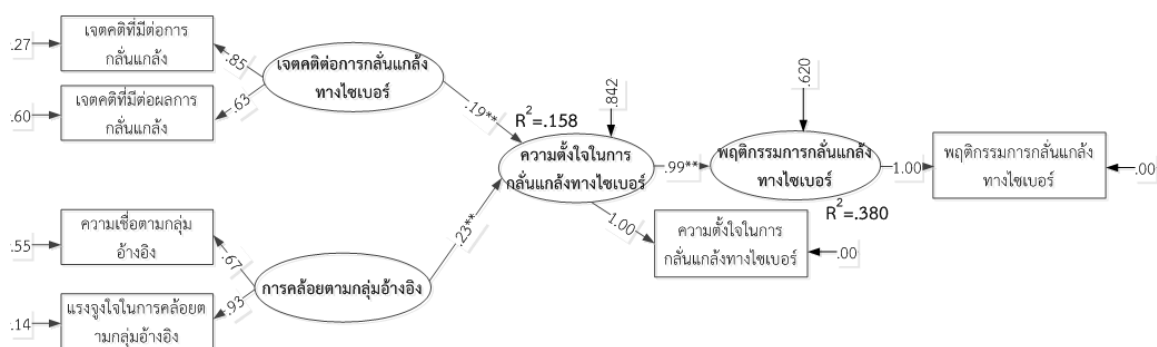
ภาพที่ 4 ตัวแบบที่ 1 ความสัมพันธ์เชิงสาเหตุ

ตารางที่ 1 ค่าสถิติประเมินความกลมกลืนของโมเดล

ดัชนี	เกณฑ์*	ค่าสถิติ
ไค-สแควร์สัมพัทธ์ (χ^2/df)	<3.00	16.1
Comparative Fit Index: CFI	>.95	.930
Relative Fit Index: RFI	>.95	.683
Standard Root mean Square Residual: SRMR	\leq .08	.112
Root Mean Square Error of Approximation: RMSEA	<.07	.195
Goodness of Fit Index: GFI	>.90	.945
Adjust Goodness of Fit Index: AGFI	>.90	.695

* Hair, Black, Babin, and Anderson et al. (2010)

จากภาพที่ 4 และตารางที่ 1 ผลการวิเคราะห์โมเดล ปรากฏว่า โมเดลมีความสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์อยู่ในเกณฑ์ที่ยอมรับไม่ได้ ผลการทดสอบค่าไค-สแควร์สัมพัทธ์ (χ^2/df) มีค่าเท่ากับ 16.1 ดัชนีวัดความกลมกลืนเปรียบเทียบ (Comparative Fit Index: CFI) มีค่าเท่ากับ .930 ค่าดัชนีความสัมพันธ์ (Relative Fit Index: RFI) มีค่าเท่ากับ .683 ค่ารากของค่าเฉลี่ยกำลังสองของเศษเหลือในรูปคะแนนมาตรฐาน (Standard Root mean Square Residual: SRMR) มีค่าเท่ากับ .112 และค่ารากของค่าเฉลี่ยกำลังสองของความคลาดเคลื่อนโดยประมาณ (Root Mean Square Error of Approximation: RMSEA) มีค่าเท่ากับ .195 ดัชนีวัดความกลมกลืน (Goodness of Fit Index: GFI) มีค่าเท่ากับ .945 ดัชนีวัดระดับความกลมกลืนที่ปรับแก้แล้ว (Adjust Goodness of Fit Index: AGFI) มีค่าเท่ากับ .695 และ จากผลการพิจารณาดัชนีแสดงว่าโมเดลไม่มีความสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์ จึงพิจารณาตัดตัวแปรที่ไม่มีนัยสำคัญออก คือ การรับรู้การควบคุมพฤติกรรม แล้วทำการทดสอบใหม่

$\chi^2=1.77$, $df=3$, $P=.621$, $CFI=1.000$, $GFI=.990$, $AGFI=.990$, $RMSEA=.000$, $SRMR=.009$

ภาพที่ 5 ตัวแบบที่ 2 ความสัมพันธ์เชิงสาเหตุที่ปรับแก้แล้ว

ตารางที่ 2 ค่าสถิติประเมินความกลมกลืนของโมเดล

ดัชนี	เกณฑ์	ค่าสถิติ
ไค-สแควร์สัมพัทธ์ (χ^2/df)	<3.00	0.59
Comparative Fit Index: CFI	>.95	1.00
Relative Fit Index: RFI	>.95	.992
Standard Root mean Square Residual: SRMR	\leq .08	.009
Root Mean Square Error of Approximation: RMSEA	<.07	.000
Goodness of Fit Index: GFI	>.90	.990
Adjust Goodness of Fit Index: AGFI	>.90	.990

จากภาพที่ 5 และตารางที่ 2 ผลการวิเคราะห์โมเดล ปรากฏว่า โมเดลมีความสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์อยู่ในเกณฑ์ดี ผลการทดสอบค่าไค-สแควร์สัมพัทธ์ (χ^2/df) มีค่าเท่ากับ 0.59 ดัชนีวัดความกลมกลืนเปรียบเทียบ (Comparative Fit Index: CFI) มีค่าเท่ากับ 1.00 ค่าดัชนีความสัมพันธ์ (Relative Fit Index: RFI) มีค่าเท่ากับ .992 ค่ารากของค่าเฉลี่ยกำลังสองของเศษเหลือในรูปคะแนนมาตรฐาน (Standard Root mean Square Residual: SRMR) มีค่าเท่ากับ .009 และค่ารากของค่าเฉลี่ยกำลังสองของความคลาดเคลื่อนโดยประมาณ (Root Mean Square Error of Approximation: RMSEA) มีค่าเท่ากับ .000 และค่าความน่าจะเป็น (p-Value) เท่ากับ .621 ดัชนีวัดระดับความกลมกลืน (Goodness of Fit Index: GFI) มีค่าเท่ากับ .990 ดัชนีวัดระดับความกลมกลืนที่ปรับแก้แล้ว (Adjust Goodness of Fit Index: AGFI) มีค่าเท่ากับ .990 และ จากผลการพิจารณาดัชนีแสดงว่าโมเดลมีความสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์อยู่ในเกณฑ์ดี

ตารางที่ 3 ค่าสัมประสิทธิ์อิทธิพลของปัจจัยที่มีผลต่อพฤติกรรมการกลั่นแกล้งทางไซเบอร์

ตัวแปรสาเหตุ	ตัวแปรผล					
	ความตั้งใจในการกลั่นแกล้ง			การกลั่นแกล้งทางไซเบอร์		
	TE	IE	DE	TE	IE	DE
เจตคติ	.188** (.08)	-	.188** (.08)	.291** (.12)	.291** (.12)	-
การคล้อยตามกลุ่มอ้างอิง	.231** (.08)	-	.231** (.08)	.307** (.11)	.307** (.11)	-
ความตั้งใจในการกลั่นแกล้ง	-	-	-	.99** (.22)	-	.99** (.22)

หมายเหตุ: DE=อิทธิพลทางตรง (Direct Effect), IE=อิทธิพลทางอ้อม (Indirect Effect), TE=อิทธิพลรวม (Total Effect), * $p < .05$, ** $p < .01$

ผลการวิเคราะห์ สรุปได้ว่า ความตั้งใจในการกลั่นแกล้งทางไซเบอร์ (TE=.99) มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมการกลั่นแกล้งทางไซเบอร์ และเจตคติต่อการกลั่นแกล้งทางไซเบอร์ (IE=.291) และการคล้อยตามกลุ่มอ้างอิง (E=.307) มีอิทธิพลทางอ้อมต่อพฤติกรรมการกลั่นแกล้งทางไซเบอร์ผ่านตัวแปรความตั้งใจ

ค่าสัมประสิทธิ์พยากรณ์ตัวแปรตามคือ การกลั่นแกล้งทางไซเบอร์ มีค่าเท่ากับ .380 ($R^2=.380$) แสดงว่า ตัวแปรเจตคติต่อการกลั่นแกล้งทางไซเบอร์ การคล้อยตามกลุ่มอ้างอิง และความตั้งใจในการกลั่นแกล้งทางไซเบอร์ ร่วมกันอธิบายความแปรปรวนของพฤติกรรมการกลั่นแกล้งทางไซเบอร์ ได้ร้อยละ 38.0

อภิปรายผลการวิจัย

ผลวิเคราะห์การคล้อยตามกลุ่มอ้างอิงต่อพฤติกรรมการกลั่นแกล้งบนโลกไซเบอร์ สามารถอภิปรายความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรได้ดังนี้

พฤติกรรมการกลั่นแกล้งบนโลกไซเบอร์ของนิสิตระดับปริญญาตรี มหาวิทยาลัยบูรพา ผลการวิเคราะห์ข้อมูล พบว่า นิสิตระดับปริญญาตรี มหาวิทยาลัยบูรพา มีระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับพฤติกรรมการกลั่นแกล้งบนโลกไซเบอร์โดยภาพรวม อยู่ในระดับน้อยที่สุด ทั้งนี้เกิดมาจากสื่อต่าง ๆ และสังคมออนไลน์ในปัจจุบัน มีการรณรงค์เรื่องการกลั่นแกล้งบนโลกไซเบอร์อย่างแพร่หลาย ทำให้นิสิตเกิดการตระหนักรู้ถึงผลกระทบจากพฤติกรรมการกลั่นแกล้งบนโลกไซเบอร์มากยิ่งขึ้น สอดคล้องกับการวิจัยของ นิสิริน เจ๊ะหามะ และคณะ (2564) ซึ่งพบว่า การถูกการกลั่นแกล้งมีผลกระทบทางด้านสังคมต่อเหยื่อในมิติของการ

สร้างสัมพันธภาพด้านลบ โดยเหยื่อผู้ที่ถูกกลั่นแกล้งมักถูกเพื่อนในกลุ่มหรือในห้องกีดกันออกจากกลุ่ม โดยส่วนใหญ่ลักษณะของเหยื่อเป็นผู้ที่มีปัญหาทางด้านสติปัญญา เป็นเพศทางเลือก นำไปสู่การโดนบีบให้อยู่คนเดียว ไม่มีใครคบหา จนทำให้เกิดปัญหาการเข้าสังคม ไม่กล้าพูดจากับใคร ถูกคนรอบข้างหรือคนในวงสังคมเกลียดชัง ในบางกรณีที่มีการกลั่นแกล้งกันหนัก ๆ เช่น การนำความลับของเพื่อนไปเผยแพร่ให้ผู้อื่นรับรู้ กรณีนี้จะส่งผลให้ผู้ถูกกลั่นแกล้งไม่มีจุดยืนทางสังคม เนื่องจากถูกตัดสินจากข้อมูลที่ผู้กลั่นแกล้งได้เผยแพร่ไป ผลกระทบเหล่านี้อาจจะส่งผลให้ผู้ถูกกลั่นแกล้งเติบโตไปเป็นผู้ใหญ่ที่มีปัญหาด้านความสัมพันธ์สังคม

ตัวแปรความตั้งใจในการกลั่นแกล้งทางไซเบอร์มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมการกลั่นแกล้งทางไซเบอร์ ซึ่งสอดคล้องกับทฤษฎีการกระทำด้วยเหตุผล (Theory of Reasoned Action: TRA) เป็นทฤษฎีที่ถูกคิดค้นขึ้นในปี ค.ศ. 1975 โดย Icek Ajzen และ Martin Fishbein เป็นทฤษฎีพื้นฐานที่ได้รับความนิยมอย่างแพร่หลายที่นำมาใช้ในการศึกษาพฤติกรรมมนุษย์ตามทฤษฎีได้อธิบายความสัมพันธ์ระหว่างความเชื่อและเจตคติต่อพฤติกรรมว่าการเปลี่ยนแปลงความเชื่อจะส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของบุคคล โดยบุคคลจะคำนึงถึงเหตุผลก่อน ถ้าบุคคลมีความเห็นว่าเป็นสิ่งที่ควรกระทำบุคคลจะแสดงพฤติกรรม ทฤษฎีการกระทำด้วยเหตุผลได้อธิบายว่าปัจจัยที่เป็นตัวกำหนดการแสดงพฤติกรรมของ บุคคล โดยตรงคือเจตนาแสดงพฤติกรรม (Behavioral Intention) (พนม กุณาวงค์ และ ภาควัย ชูชื่น, 2557)

ตัวแปรเจตคติต่อการกลั่นแกล้งทางไซเบอร์มีอิทธิพลทางอ้อมต่อพฤติกรรมการกลั่นแกล้งทางไซเบอร์ผ่านตัวแปรความตั้งใจกลั่นแกล้ง ซึ่งสอดคล้องกับทฤษฎีพฤติกรรมตามแผน (Theory Of Planned Behavior : TPB) ที่ได้พัฒนามาจากทฤษฎีการกระทำด้วยเหตุผล (Theory of Reasoned Action : TRA) ของ Icek Ajzen และ Martin Fishbein (1975) กล่าวว่า เจตคติต่อพฤติกรรม (Attitude toward the Behavior หรือ AB) เป็นการประเมินทางบวกหรือลบต่อการกระทำนั้นๆ จัดได้ว่า เจตคติต่อพฤติกรรม (AB) เป็นปัจจัยส่วนบุคคล (Personal Factors) ถ้าบุคคลมีความเชื่อว่าการทำพฤติกรรมใดแล้วจะได้รับผลทางบวก ก็จะมีแนวโน้มที่จะมีเจตคติที่ดีต่อพฤติกรรมนั้น ในทางตรงข้าม หากมีความเชื่อว่าการทำพฤติกรรมนั้นแล้วจะได้รับผลในทางลบ ก็จะมีแนวโน้มที่จะมีเจตคติที่ไม่ดีต่อพฤติกรรมนั้น (Attitude toward the behavior) และเมื่อมีเจตคติทางบวกก็จะเกิดเจตนาหรือตั้งใจ (Intention) ที่จะแสดงพฤติกรรมนั้น (พนม กุณาวงค์ และ ภาควัย ชูชื่น, 2557)

ตัวแปรการคล้อยตามกลุ่มอ้างอิงมีอิทธิพลทางอ้อมต่อพฤติกรรมการกลั่นแกล้งทางไซเบอร์ผ่านตัวแปรความตั้งใจกลั่นแกล้ง ซึ่งสอดคล้องกับซึ่งสอดคล้องกับทฤษฎีพฤติกรรมตามแผน (Theory Of Planned Behavior : TPB) ที่ได้พัฒนามาจากทฤษฎีการกระทำด้วยเหตุผล (Theory of Reasoned Action : TRA) ของ Icek Ajzen และ Martin Fishbein (1975) กล่าวว่า การคล้อยตามกลุ่มอ้างอิง (Subjective Norm หรือ SN) เป็นการรับรู้ของบุคคลว่าคนอื่น ที่มีความสำคัญสำหรับเขาต้องการหรือไม่ต้องการให้เขาทำพฤติกรรมนั้นๆ ถ้าบุคคลได้รับรู้ว่าคนที่มีความสำคัญต่อเขาได้ทำพฤติกรรมนั้น หรือต้องการให้เขาทำ

พฤติกรรมนั้น ก็จะมีแนวโน้มที่จะคล้อยตามและทำตามด้วย การรับรู้ความสามารถในการควบคุมพฤติกรรม (Perceived Behavioral Control หรือ PBC) คือความเชื่อของบุคคลนั้นที่มีต่อการแสดงพฤติกรรม รวมไปถึงสามารถควบคุมพฤติกรรมนั้นให้เป็นไปตามที่ตั้งใจ ถ้าบุคคลเชื่อว่าสามารถทำพฤติกรรมได้โดยง่ายและควบคุมผลที่จะออกมาได้ บุคคลมีแนวโน้มที่จะแสดงพฤติกรรมออกมา หากแต่ถ้าบุคคลเชื่อว่าการกระทำนั้นทำได้ยาก และไม่สามารถควบคุมได้ แนวโน้มของบุคคลนั้นที่จะแสดงพฤติกรรมก็จะลดลง ต่อมาในปี ค.ศ. 2002 Icek Ajzen ได้พัฒนาทฤษฎีพฤติกรรมตามแผนขึ้นมาใหม่โดยเพิ่มเนื้อหาในส่วน การควบคุมพฤติกรรมที่แท้จริง (Actual Behavioral Control) ซึ่งส่งผลต่อการรับรู้การควบคุมพฤติกรรม (Perceived Behavioral Control) และพฤติกรรม (Behavior) (พนม กุณาวงค์ และ ภาศย์ ชูชื่น, 2557)

สรุป/ข้อเสนอแนะ

ผลการวิจัยปัจจัยที่มีผลต่อพฤติกรรมการกลั่นแกล้งบนโลกไซเบอร์ กรณีศึกษานิสิต มหาวิทยาลัยบูรพา ทำให้ทราบถึงปัจจัยที่ทำให้เจตคติต่อการกลั่นแกล้งทางไซเบอร์ การคล้อยตามกลุ่มอ้างอิง และความตั้งใจในการกลั่นแกล้งทางไซเบอร์มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมการกลั่นแกล้งทางไซเบอร์ ผู้วิจัยจึงมีแนวทางข้อเสนอแนะ ดังนี้

1. มหาวิทยาลัยสามารถนำข้อมูลวิจัยครั้งนี้ไปพัฒนาเป็นสื่อการเรียนรู้และรณรงค์ในการป้องกันการกลั่นแกล้งบนโลกไซเบอร์ เพื่อสร้างความตระหนักรู้ถึงผลกระทบที่เกิดขึ้นจากการกลั่นแกล้งบนโลกไซเบอร์

2. กระทรวงดิจิทัลและสำนักงานพัฒนาธุรกรรมทางอิเล็กทรอนิกส์ (สพธอ.) Electronic Transactions Development Agency หรือ ETDA (เอ็ตด้า) ควรสร้างมาตรการในการป้องกันและควบคุมการกลั่นแกล้งบนโลกไซเบอร์ เช่น การแสดงความคิดเห็นที่สร้างผลกระทบต่อผู้อื่น การแสดงความคิดเห็นหรือส่งข้อความที่เป็นการระรานผู้อื่น รวมถึงการสร้างข้อมูลอันเป็นเท็จในการกลั่นแกล้งหรือใส่ร้ายผู้อื่นบนพื้นที่ออนไลน์ ซึ่งป้องกันได้โดยการออกกฎหมายลงโทษผู้ที่กระทำผิด การใช้ AI ในการตรวจจับข้อความอันสื่อถึงการกลั่นแกล้ง เป็นต้น

รายการอ้างอิง

- กชพรรณ มณีภาค และอุนิษา เลิศโตมรสกุล. (2562). การตกเป็นเหยื่ออาชญากรรมจากการกระทำผิดในโลก
อินเทอร์เน็ต: กรณีศึกษาการรังแกกันในโลกไซเบอร์ ในรูปแบบการคุกคามทางเพศ ในเขต
กรุงเทพมหานคร. จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, กรุงเทพฯ.
- ชไมพร กาญจนกิจสกุล. (2555). *ระเบียบวิธีวิจัยทางสังคมศาสตร์*. ดาก: บริษัทโพเรจ็ท ไฟฟ์-โฟว์ จำกัด.
- นิสริน เจ๊ะหามะ และคณะ. (2564). ผลกระทบจากพฤติกรรมกรกลั่นแกล้งของนักเรียนในจังหวัดปัตตานี.
สงขลา: คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยทักษิณ
- พนม กุณาวงค์ และภาคย์ ชูชื่น. (2557). *ระดับการยอมรับของลูกค้านำต่อการประชาสัมพันธ์ของการประชาสัมพันธ์
ภูมิภาค สาขาเชียงใหม่*. บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- วรรณิ์ แกมเกตุ. (2551). *วิธีวิทยาการวิจัยทางพฤติกรรมศาสตร์ (พิมพ์ครั้งที่ 2)*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์แห่ง
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- วิมลทิพย์ มุสิกพันธ์ และศิวพร ปกป้อง. (2553). *ปัจจัยที่มีผลต่อทัศนคติและพฤติกรรมกรกระทำควม
รุนแรงทั้งทางกายภาพและการข่มเหงรังแกผ่านโลกไซเบอร์ของเยาวชนไทย*. รายงานการวิจัย.
กรุงเทพฯ: ปัญญาสมาคมพันธ์เพื่อการวิจัยความเห็นสาธารณะแห่งประเทศไทย.
- สสส. (2563). *Cyberbully คืออะไร? ส่งผลอย่างไร? และเราควรรับมือกับมันอย่างไรดี?*. วันที่ค้นข้อมูล 20
มกราคม 2566, เข้าถึงได้จาก from <https://resourcecenter.thaihealth.or.th/article/cyberbully->
- Ajzen, I. (1991). The theory of planned behavior. *Organizational Behavior and Human Decision Process*,
50, 179-211.
- Dehue, F., Bolman, C., & Völlink, T. (2008). Cyberbullying: Youngsters Experiences And Parental
Perception. *Cyberpsychology And Behavior*, 11(2), 217-223.
- ETDA. (2564). ETDA เผย โควิด-19 เป็นเหตุสังกตได้ Gen Z ใช้เน็ตสูงสุด ปีแรก ขณะ Gen Y แคมป์ 6 สมัย.
Retrieved March 5, 2023, from <https://www.eta.or.th/th/pr-news/ETDA-released-IUB-2021.aspx>
- Fishbein, M., & Ajzen, I. (1975). *Belief, attitude, intention, and behavior: an introduction to theory and
research*. New York: Addison Wesley.
- Hair, J. F., Black, W. C., Babin, B. J., & Anderson, R. E. (2010). *Multivariate Data Analysis (7th)*. N.J.:
Pearson Prentice Hall.
- Shinal, J. (2017). *Online threats lead to real-world harm, say security experts*. Retrieved March 5, 2023,
from <https://www.cnn.com/2017/08/29/online-threats-real-world-harm.html>
- Yamane, T. (1967). *Statistics: An Introductory Analysis*. New York: Harper and Row.